

ΤΟΥ **Hans Heinz Holz**

Μετάφραση - Επιμέλεια: Παναγιώτης Γαβάνας

Για την επανάκτηση μιας στρατηγικής αντίληψης των αριστερών, η οικειοποίηση του έργου του Γκράμσι (23.1.1898 - 27.4.1937) είναι [ζήτημα] κεντρικής σημασίας. Ο Γκράμσι ανήκει στους πολιτικούς και τους στοχαστές της 3ης Διεθνούς, η οποία, συνεπεία της Οκτωβριανής Επανάστασης ανέπτυξε τις βάσεις των κλασικών θεωριών του μαρξισμού, έτσι που αυτές δείχνουν τις μακροπρόθεσμες προοπτικές της ταξικής πάλης στο στάδιο του ιμπεριαλισμού.

Τον χώρο στον οποίο ο Γκράμσι καταλαμβάνει στο χρονικό-ιστορικό πλαίσιο, τον έχει φωτίσει στο λαμπρό δοκίμιό του, αποτελούμενο από δυό μέρη ο Λουτσιάνο Κάνφορα^[1]. Ποιες είναι τώρα οι θεωρητικές θέσεις απ' τις οποίες μπορούμε να διδαχτούμε για την πολιτική πρακτική σήμερα;

Με το όνομα του Αντόνιο Γκράμσι συνδέεται περισσότερο, συχνά, ένας θρύλος ως ιστορικά θεμελιωμένη γνώση. Και όπως συμβαίνει με τους θρύλους, όσο λιγότερο γνωρίζει κανείς τα γεγονότα τόσο πιο πληθωρικά φουντώνει η φαντασία του. Γερμανοί σοσιαλδημοκράτες παρουσιάζουν τον Γκράμσι ως ρεφορμιστή μπερνσταϊνικού είδους, άλλοι [πάλι] είδαν σ' αυτόν τον πατέρα του ευρωκομμουνισμού και θεώρησαν ότι αυτός έθεσε τις θεωρητικές βάσεις για το ότι στη δεκαετία του 1960 μέσα στα κομμουνιστικά κόμματα εξαπλωνόταν όλο και περισσότερο μια εσωτερική αποστασιοποίηση από τη Σοβιετική Ένωση. Ο Βόλφγκανγκ Φριτς Χάουγκ μάλιστα τον χρησιμοποιεί, ισχυριζόμενος ότι πρόκειται για μια «επανάδρυση» του μαρξισμού, η οποία απαρνήθηκε μια για πάντα την κληρονομιά της 3ης Διεθνούς.

Το ότι έγινε δυνατό να προκύψει ένα τέτοιο ευρύ φάσμα ερμηνειών, έχει την αιτία του στο μεγάλο αποκλεισμό από τις πηγές. Μέχρι τη γερμανική έκδοση των «Τετραδίων της φυλακής» (από το 1991 σε δέκα τόμους) από τον Βόλφγκανγκ Φριτς Χάουγκ -ένα ιδιαίτερα αξιέπαινο μεγάλο εγχείρημα επιστημονικής εκδοτικής δραστηριότητας- υπήρχε μόνο μια μικρή επιλογή [κειμένων] που εκδόθηκε το 1967 στον [εκδοτικό οίκο] Fischer, άθλια μεταφρασμένα, που παρουσιάστηκαν ανεπαρκώς και συγκεντρώθηκαν αναρμόδια, και μια

άλλη έκδοση το 1980 από τις εκδόσεις Rödeberg σε συνεργασία με τον εκδοτικό οίκο Reclam (Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία), αποτελούμενη από ένα ανθολόγιο σύντομων δοκιμίων τετρακοσίων σελίδων.

Αυτή ήταν η γνωστική κατάσταση για έναν από τους ηγέτες του διεθνούς προλεταριάτου, για τον οποίο το 1980 είχα γράψει: «Ο Γκράμσι είναι ο κλασικός των ιταλών κομμουνιστών. Είναι ένας κλασικός του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος. Δηλαδή: Ο Γκράμσι ανέλυσε θεωρητικά τις συνθήκες της προλεταριακής ταξικής πάλης στην Ιταλία και τη στρατηγική του πρωτοποριακού κόμματος της εργατικής τάξης και από δω κατέληξε σε πρακτικά συμπεράσματα. Αυτό σημαίνει παραπέρα, ότι καταπιάστηκε με αυτές τις θεωρητικές αναλύσεις και κατέληξε σε πρακτικά συμπεράσματα στα πλαίσια της κοσμοθεωρίας και της μεθόδου του επιστημονικού σοσιαλισμού, στα πλαίσια της Κομμουνιστικής Διεθνούς, στην οποία παρέμεινε πιστός και πειθαρχημένος»**[2]**.

Η έννοια της «κοινωνίας των ιδιωτών»

Παράλληλα με τις μελέτες για την ιταλική λογοτεχνία και την Ιστορία, ιδιαίτερα την αστική περίοδο της ένωσης του κράτους (Risorgimento), στην οποία μεταξύ 1815 και 1870 ενώθηκαν οι αυτόνομες ηγεμονίες στο έθνος της Ιταλίας, ο Γκράμσι ασχολήθηκε στη φυλακή, ιδιαίτερα με τα ζητήματα των πολιτισμικών και κοσμοθεωρητικών στοιχείων της ταξικής πάλης και της θεωρητικής τους τεκμηρίωσης, καθώς και με τον κεντρικό ρόλο του Κομμουνιστικού Κόμματος, τη λειτουργία του οποίου καθόρισε σε αναλογία με τον «Príncipe» (Ο ηγεμόνας) του Μακιαβέλι (1469 - 1527). Η σημασία την οποία απέδωσε στις θεσμικές και ιδεολογικές μορφές έκφρασης των σχέσεων παραγωγής, τον οδήγησε σε έναν ορισμό των σχέσεων μεταξύ οικονομικής βάσης και θεσμικού και πολιτισμικού εποικοδομήματος, τον οποίο κατέγραψε ως λειτουργική ενότητα, χαρακτηρίζοντάς τον με τον όρο «ιστορικό μπλοκ» (blocco storico). Ο όρος δεν σημαίνει, όπως μερικές φορές θεωρήθηκε εσφαλμένα, το πρόγραμμα του «ιστορικού συμβιβασμού» (compromesso storico) -στο οποίο το Κομμουνιστικό Κόμμα Ιταλίας υπό τον Ενρίκο Μπερλινγκουέρ (1922 - 1984) στόχευε σε μια αναγκαία συμμαχία με τις μάζες των καθολικών και τις οργανώσεις τους. «Ιστορικό μπλοκ» σημαίνει, πολύ περισσότερο, ότι η συγκεκριμένη κοινωνική κατάσταση δεν πρέπει να διασπάται σε δύο απομονωμένες συνιστώσες, από τις οποίες η μια, το εποικοδόμημα, έχει στο ιστορικό προτσές απλά μια εξαρτημένη, υποδεέστερη λειτουργία.

Κατά την αντίληψη του Γκράμσι, η ταξική κυριαρχία πραγματοποιείται ως «ηγεμονία» μέσω του εποικοδομήματος, το οποίο στους θεσμούς του (σχολείο, εκκλησία, δίκαιο κτλ) και στις ιδεολογίες του (θρησκεία, ηθική, συνήθειες κτλ), θα πρέπει να συμφιλιώσει και να αποκρύψει

την ταξική αντίφαση, όπως επίσης και η προλεταριακή ταξική συνείδηση δημιουργεί τις ιδεολογικές μορφές έκφρασής της σ' ένα δικό της εποικοδόμημα (για παράδειγμα, η ορθολογικότητα της κοσμοαντίληψης, η ηθική της εργατικής τάξης, η κριτική τέχνη και λογοτεχνία που κινητοποιούν με τις ιδιαίτερες μορφές τους). Όταν η ταξική πάλη ξεκινά επίσης κεντρικά [στοχεύοντας] στην αλλαγή των σχέσεων ιδιοκτησίας πάνω στα μέσα παραγωγής, τότε αυτή δε μπορεί να μη λάβει υπόψη την αλλαγή της συνείδησης στο κοσμοθεωρητικό εποικοδόμημα, την αλλαγή της «φιλοσοφίας-του-καθενός», όταν πρέπει να επιτύχει την κινητοποίηση των μαζών. Μέχρι αυτού του σημείου, προσδίνεται, παράλληλα με την οικονομική πάλη της πολιτισμικής αντιπαράθεσης, μια σχετικά αυτόνομη σημασία και σ' εκείνη του «ιστορικού μπλοκ», στη συνολικά οργανωμένη πολιτική στρατηγική του Κόμματος.

Σ' αυτή τη συνάφεια πρέπει να διαλευκανθούν παρεξηγήσεις σχετικά με την έννοια της «κοινωνίας των ιδιωτών» **[3]**. Με τον όρο «πολιτική κοινωνία» (*società politica*) ο Γκράμισι κατανοεί όλες εκείνες τις δομές, στις οποίες η κρατική ηγεσία (κυβέρνηση) ασκεί άμεσα μέσω των υπαλλήλων της την κοινωνικά οργανωμένη και σταθεροποιημένη [μέσω τής] κυριαρχίας δραστηριότητα: διοίκηση, αστυνομία, στρατός, δημόσιο ταμείο κτλ.

Απ' την άλλη μεριά, ο Γκράμισι ονομάζει «κοινωνία των ιδιωτών» (*società civile*) εκείνες τις δομές στις οποίες τα κοινωνικά προτσές λαμβάνουν χώρα σύμφωνα με τις κατευθυνόμενες από τα συμφέροντα δράσεις των ομάδων και των ατόμων –δηλαδή τις οικονομικές ενώσεις (και γενικά την «αγορά»), τους επιχειρηματίες και τις οργανώσεις τους, τα συνδικάτα, τις εκκλησίες, τους συλλόγους κτλ. Ιδιωτικά-κοινωνική είναι επίσης η φιλελεύθερη αντίληψη της αυτορρύθμισης μέσω της προσφοράς και της ζήτησης, όπως και η στρατηγική του σχεδιασμού των πρωτοβουλιών από πολίτες, καθώς και ο ανταγωνισμός κεφαλαίων, όπως και το σύστημα των συνεταιρισμών. Το πώς εμφανίζεται η κοινωνία των ιδιωτών, αυτό εξαρτάται από την εκάστοτε συγκεκριμένη μορφή της κοινωνίας, δηλαδή τις σχέσεις παραγωγής.

Ως εκ τούτου, η «κοινωνία των ιδιωτών» δεν είναι μια έννοια αντίθετη προς τις «σχέσεις κυριαρχίας», αλλά ένας γενικός όρος για τη σφαίρα η οποία δεν ρυθμίζεται μέσω της κυβερνητικής εξουσίας. Η αυτορρύθμιση των κοινωνικών προτσές από τους πολίτες στην κοινωνία των ιδιωτών, μπορεί να είναι δημοκρατική, μόνο όταν οι πολίτες μέσω της διαπαιδαγώγησης φτάσουν σε ένα επίπεδο εκπαίδευσης, που θα τους καθιστά ικανούς να κρίνουν. Αυτό «μπορεί να είναι “δημοκρατικό” μόνο στις κοινωνίες, στις οποίες η ενότητα κοινωνίας των ιδιωτών και πολιτικής κοινωνίας κατανοείται διαλεκτικά, και το κράτος γίνεται αντιληπτό ως ξεχωριστό από τη “ρυθμισμένη” κοινωνία: Στη κοινωνία αυτή το

κυρίαρχο κόμμα δεν γίνεται οργανικά δυσδιάκριτο από τη κυβέρνηση, αλλά είναι όργανο για τη μετάβαση από την ιδιωτικά-πολιτική κοινωνία στη “ρυθμισμένη κοινωνία”, καθ’ όσον προσλαμβάνει και τις δυό για να τις άρει» (Τετράδιο 6, § 65).

Το κράτος συνολικά είναι η ενότητα της ιδιωτικά-κοινωνικής παραγόμενης ηγεμονίας και του θεσμικά ασκούμενου εξαναγκασμού. Οι ιταλικοί όροι «società civile» και «società politica» αναπαράγουν τη διάκριση [που κάνει] ο Χέγκελ περί «αστικής κοινωνίας», στην οποία «οι ιδιώτες έχουν ως σκοπό τους τα δικά τους συμφέροντα», και την «αστυνομική πρόληψη», η οποία «είναι μια εξωτερική τάξη [Ordnung] και διοργάνωση». Η «κοινωνία των ιδιωτών» δεν είναι ένας μάχιμος όρος που μπορεί να εισαχθεί σ’ ένα σοσιαλιστικό πρόγραμμα, αλλά μια περιγραφική κατηγορία για την κοινωνιολογική κατάσταση των σχέσεων κυριαρχίας. Αυτή χαρακτηρίζει το πεδίο πάνω στο οποίο παράγεται και διατηρείται η ηγεμονία μιας τάξης.

Το γίνεσθαι της συνείδησης της εργατικής τάξης

Το ότι η νίκη της Οκτωβριανής Επανάστασης δεν ανέτρεψε παγκοσμίως την αστική τάξη και ότι η νίκη αυτή δε μπορούσε να επαναληφθεί στις άλλες χώρες δίχως άλλο και γρήγορα, οδήγησε τον Γκράμσι σε επαναπροσδιορισμό του τρόπου πάλης. Στη θέση του «πολέμου κινήσεων» που οδηγεί σε γρήγορες επιτυχίες μπήκε ο μακροχρόνιος «πόλεμος θέσεων», στον οποίο η ύπαρξη μιας ισχυρής σοσιαλιστικής χώρας, της Σοβιετικής Ένωσης, επηρέαζε αποφασιστικά τις διεθνείς συνθήκες πάλης. Το που θα διεξάγεται αυτός ο πόλεμος θέσεων, είναι ζήτημα σταδιακής διεύθυνσης και κατάκτησης του κυρίαρχου μηχανισμού, δηλαδή της εκπαίδευσης, της δικαιοσύνης, της διοίκησης. Αυτό όμως είναι δυνατό μόνο όταν γίνει κατορθωτή η διατύπωση και η υπεράσπιση των συμφερόντων των μαζών ενάντια στο σύστημα εκμετάλλευσης, κερδίζοντας τη συμπάθειά τους, αναπτύσσοντας την αυτοσυνείδησή τους και προσανατολίζοντάς τους σε μια νέα κοινωνία. Όσο διάστημα η κυρίαρχη τάξη τις προσδένει πάνω της μέσω της θρησκείας και της ηθικής, των συνηθειών και των θεσμών, όσο διάστημα είναι σε θέση να κατευθύνει τη συνείδηση των καταπιεσμένων, δεν μπορεί να ανατραπεί. Η κυριαρχία δε μπορεί να διατηρηθεί μόνο με τη βία, αλλά [είναι] μόνιμη μόνο μέσω της ηγεμονίας, δηλαδή λόγω του ότι μπορεί να παράγει μια ιδεολογική συναίνεση των κυριαρχούμενων με το σύστημα κυριαρχίας. «Για να μπορεί όμως κανείς να καταπιέζει μια τάξη, πρέπει να εξασφαλίσει στην τάξη αυτή τέτοιους όρους ύπαρξης, που να της δίνουν τη δυνατότητα να ζει τουλάχιστον τη ζωή του σκλάβου», γράφει ο Καρλ Μαρξ (1818 - 1883) και ο Φρίντριχ Ένγκελς (1820 - 1895) στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» (MEW 4, σ. 473). Το ζήτημα είναι να καταστραφεί η ψευδαίσθηση, να παρουσιάζεται στους εκμεταλλεζόμενους η εκμετάλλευσή τους ως προϋπόθεση επιβίωσης.

Γι' αυτό οι επαναστατικές αλλαγές προϋποθέτουν τη διαμόρφωση μιας νέας συνείδησης, η οποία δε θα προσανατολίζεται επιλεκτικά μόνο στην κατάργηση αυτών ή εκείνων των συνθηκών καταπίεσης, αλλά θα πιάνει το σύνολο της ζωής των μαζών. Αυτή η συνείδηση πρέπει να συνδέεται με τον πολιτισμό των προηγούμενων εποχών, προσλαμβάνοντας τα προοδευτικά στοιχεία και διαμορφώνοντάς τα παραπέρα. Δεν υπάρχει ηγεμονία μιας τάξης, αν αυτή δεν αφομοιώνει την Ιστορία του έθνους και δεν παρουσιάζεται ως κληρονομιά της.

Έτσι, το «εθνικό ζήτημα» έρχεται στο κέντρο των ιστορικών και πολιτισμικών-φιλοσοφικών αντιλήψεων της πολιτικής στρατηγικής. Ο Γκράμσι πήρε αυτό το νήμα. Αναφερόμενος σε ένα δημοσίευμα του Ιωσήφ Στάλιν (1878 -1953) με την ευκαιρία της πρώτης εργατικής αντιπροσωπείας από τις ΗΠΑ το 1927 (Έργα Στάλιν, τομ. 10, σ. 81 - 129, [γερμανική έκδοση]), τόνισε ότι «η διεθνής κατάσταση θα πρέπει να εξεταστεί από την εθνική της σκοπιά», επειδή ο διεθνισμός του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος σαν «ρεαλιστική πολιτική» μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από τις εθνικές ιδιαιτερότητες. «Το εθνικό πλαίσιο αναφοράς είναι το αποτέλεσμα ενός αρχικού, κατά μια σχετική έννοια μοναδικού συνδυασμού, ο οποίος πρέπει να γίνει αντιληπτός και κατανοητός στην πρωτοτυπία και μοναδικότητά του, αν θέλει κανείς να κυριαρχεί σ' αυτόν και να τον καθοδηγεί» (Τετράδιο 14, § 18). Επειδή κατάκτηση της ηγεμονίας στο κράτος σημαίνει ενσωμάτωση της συνολικής πολιτισμικής παράδοσης στην ιδιαιτερότητά της σαν στοιχείο των σύγχρονων εμπειριών της τάξης -εκείνης της πολιτισμικής παράδοσης, η οποία είναι οριστική για τους τρόπους συμπεριφοράς, τις αντιλήψεις και τα συναισθήματα των μαζών ολόκληρου του έθνους. Η πολιτική του κομμουνιστικού κόμματος πρέπει επομένως να προσλάβει και να επεξεργαστεί τα στοιχεία του εθνικού πολιτισμού, αν θέλει το Κόμμα να έχει απήχηση επί τόπου και να επιτύχει τη διεθνιστική προοπτική του προλεταριάτου.

Επειδή κάθε παρόν διαμεσολαβείται και επικρατεί μέσω των επιδράσεων της Ιστορίας οι οποίες οδηγούν σ' αυτό, η εργατική τάξη, που και η ίδια προέκυψε σ' αυτή την Ιστορία, μπορεί να γίνει κυρίαρχη τάξη αν προσλάβει και συνεχίσει να κουβαλά τα ιζήματα της Ιστορίας, μετατρέποντάς τα σε πρόσφορο έδαφος απ' το οποίο θα αναβλαστήσει η νέα κοσμοαντίληψη που θα μετατραπεί σε σύστημα προσανατολισμού της νέας κοινωνίας, αποκτώντας κύρος σε ολόκληρο το έθνος. Ο Γκράμσι ιχνογραφεί εδώ, αναφερόμενος στους Μαρξ, Ένγκελς και Λένιν (1870 - 1924) και τις τότε πρόσφατες αντιλήψεις του Στάλιν για το εθνικό ζήτημα, τη θεωρητική γραμμή για την αντίληψη εκείνη, που μετέπειτα επιβεβαιώθηκε από το 7ο Συνέδριο της Κομιντέρν το 1935.

Το Κόμμα σαν «συλλογικός διανοούμενος»

Επειδή στο πολιτισμικό τρόπο ζωής (με την ευρεία έννοια) προσήκει μια τέτοιου είδους διαμεσολαβητική λειτουργία τού πολιτικού σχηματισμού της βούλησης, ο ρόλος των διανοουμένων έχει ιδιαίτερη σημασία. Οι διανοούμενοι είναι τα αρμόδια επίπεδα μέσω των οποίων επικρατεί η ηγεμονία. Ο Γκράμσι επιμένει ότι κάθε άνθρωπος είναι διανοούμενος -επειδή πρέπει πάντα να σκέφτεται. Απλά, υπάρχουν μόνο διαφορές στο βαθμό νοημοσύνης.

Στη κοινωνία που υπάρχει καταμερισμός εργασίας, τα παραδοσιακά συγκεκριμένα στελέχη των «πνευματικών» [ανθρώπων] (δάσκαλοι/καθηγητές, δικαστές, κυβερνητικοί υπάλληλοι, δημοσιογράφοι, κληρικοί, συγγραφείς, καλλιτέχνες) αναλαμβάνουν το ρόλο του διανοούμενου. «Οργανικοί διανοούμενοι» είναι αντιθέτως όλοι εκείνοι που δίνουν έκφραση στη συνείδηση μιας τάξης και βοηθούν στο να μορφοποιηθεί, για παράδειγμα, τα κομματικά και συνδικαλιστικά στελέχη, τα συμβούλια επιχειρήσεων, γενικά, καθένας που συμμετέχει στη συζήτηση με τους ανθρώπους για τα προβλήματά τους. Στη ταξική πάλη στην αστική κοινωνία, ο «συλλογικός διανοούμενος» του προλεταριάτου είναι το Κομμουνιστικό Κόμμα που στηρίζεται σε μια δυναμικά αναπτυσσόμενη θεωρία. Και κάθε κομμουνιστής είναι ένα μέρος αυτού του πολιτισμικού κοινωνικού συνόλου που πραγματοποιεί το Κόμμα και διαμεσολαβεί μέσω των οργάνων του, κυρίως μέσω του Τύπου και των δημοσιευμάτων του. Έτσι, και η πολιτισμική θεωρία οδηγεί ξανά πίσω στη θεωρία για το Κόμμα.

Η αντίληψη για το «ιστορικό μπλοκ» και για αυτή την ηγεμονία, η πολιτισμική θεωρία και η πολιτική στρατηγική, αποδεικνύονται ως στοιχεία ενός συστηματικού ξεδιπλώματος του ιστορικού υλισμού, ως ο θεωρητικός εξοπλισμός της πρακτικής πολιτικής. Η συστατική αρχή αυτής της συστηματικής ενότητας είναι το Κόμμα -αυτό το έδειξε καθαρά ο Παλμίρο Τολιάτι (1893 -1964) στην πραγματεία του «Ο λενινισμός στη σκέψη και στη δράση του Αντόνιο Γκράμσι». Σ' αυτήν ο Γκράμσι ορίζει το «status μιας φιλοσοφίας, η οποία σαν μαρξιστική θεωρία, δεν πρέπει να περιοριστεί στα παραδοσιακά καθήκοντα του αστικού ακαδημαϊκού κλάδου με τον οποίο δεν μοιράζεται παρά σχεδόν μόνο το όνομα»**[4]**. Επειδή η ιστορική αλήθεια είναι προσδεμένη σ' έναν πραγματικό-γενικό πολιτικό φορέα και τη δραστηριότητά του, η διαφορά φιλοσοφικής θεωρίας και πολιτικής πράξης έχει αρθεί. Και ακριβώς, αυτή είναι η ουσία του «κόμματος νέου τύπου» το οποίο είναι ειδολογικά διαφορετικό από όλα τα κόμματα, τα οποία εκπροσωπούν τα ιδιαίτερα συμφέροντα στο σύστημα της αστικής δημοκρατίας. Η θέση-κλειδί που κατέχει η θεωρία για το Κόμμα στο έργο του Γκράμσι, φαίνεται στην ανθεκτικότητα του λενινισμού του.

Η αντίληψη περί πρωτοπόρου Κόμματος

Η θεωρία του Γκράμσι περί ηγεμονίας και πολιτισμού δεν είναι ιδεαλιστική αντίληψη μιας

πολιτικής η οποία θέλει μέσω αλλαγής της συνείδησης να ανατρέψει τις κοινωνικές σχέσεις. Αυτή στοχεύει στις υλικές σχέσεις σαν ενότητα πολιτισμού και θεσμικού εποικοδομήματος με την οικονομική βάση, από την οποία προκύπτουν τα συμφέροντα των ανθρώπων. Η πολιτική της εργατικής τάξης δεν είναι για τον Γκράμσι ούτε οικονομικός αυτοματισμός ούτε υποκειμενικός αυθορμητισμός. Σε συμφωνία με τον Μαρξ και τον Ένγκελς, ο Γκράμσι ξέρει ότι οι άνθρωποι είναι αυτοί που κάνουν την Ιστορία τους, όμως ασφαλώς κάτω από δοσμένες συνθήκες. Με βάση τον Λένιν γνωρίζει καλά, ότι η πάλη μπορεί να διεξαχθεί μόνο όταν τα προβλήματα των ανθρώπων τα διατυπώνει ένα πρωτοπόρο Κόμμα, το οποίο αποτελεί τη συνείδηση των μαζών και έχει τις ρίζες του στις μάζες, και ότι το Κόμμα δε θα μπορέσει να το επιτύχει αυτό αν δεν αναλύει το παρόν σε ένα υψηλό θεωρητικό επίπεδο, αν δεν επεξεργάζεται το παρελθόν και δεν ιχνογραφεί το μέλλον.

Το κέντρο, γύρω απ' το οποίο περιστρέφονται οι θεωρητικές εκτιμήσεις του Γκράμσι, είναι η θεωρία για το Κόμμα. Σ' αυτή τη συνάφεια η φιλοσοφική του θεωρία αποκτά επίσης ένα νέο χαρακτήρα: Η θεωρία μεταβαίνει στη πολιτική πράξη, ο φιλόσοφος βγαίνει από το γυάλινο πύργο και γίνεται πολιτικός, αλλά η πολιτική γίνεται βεβαίως και φιλοσοφική με το να σχεδιάζεται απ' τον ορίζοντα ενός ιστορικού προσέξ και με βάση τις ιστορικο-φιλοσοφικές γνώσεις. Η μαρξιστική πολιτική δεν ακολουθεί ποτέ τις αντιλήψεις ενός βραχυπρόθεσμου καιροσκοπισμού. Όπου ο προσανατολισμός για πρακτικό όφελος υπονομεύει τις βασικές αρχές, γίνεται σοσιαλδημοκρατική. Μόνο σαν θεωρητικά τεκμηριωμένη πολιτική μπορεί [η μαρξιστική πολιτική] να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του πολέμου θέσεων. Οι καθημερινές πολιτικές εκτιμήσεις και προσαρμογές δεν μπορούν να δικαιολογηθούν στο όνομα του Γκράμσι.

Ο ορίζοντας της Ιστορίας είναι εδώ και τώρα, και πρακτικά, το πολιτισμικό σύμπλεγμα στο οποίο ζούμε, γιατί σ' αυτό τον πολιτισμό έχει εισρεύσει το συνολικό παρελθόν του. Ως εκ τούτου, η πολιτική πάλη και η σοσιαλιστική οικοδόμηση διαφέρουν από χώρα σε χώρα, καθ' όσον οι εθνικοί πολιτισμοί έχουν δημιουργήσει διαφορετικούς τρόπους ζωής. Η θεωρία για τον πολιτισμό είναι επομένως άμεσο μέρος του βασικού καθορισμού των περιεχομένων, των μορφών και της κατεύθυνσης της πολιτικής πάλης. Η «cultura nazionale-popolare» είναι το πεδίο πάνω στο οποίο διεξάγεται η πάλη για την ταξική συνείδηση –[και] όπως κάθε νέα ταξική συνείδηση, παριστάνει μια νέα βαθμίδα πολιτισμού στην Ιστορία του έθνους. Η «cultura nazionale-popolare» ήταν και είναι το κοινό έδαφος πάνω στο οποίο έγινε δυνατή και μπορεί να γίνει ξανά δυνατή η αντιφασιστική και αντικαπιταλιστική συμμαχία της εργατικής τάξης με τα άλλα στρώματα του πληθυσμού.

Πηγή: junge Welt, 02/05/2007

(συνεχίζεται)

Σημειώσεις

Επεξήγηση: MEW (Marx-Engels Werke) = Έργα των Μαρξ-Ένγκελς

[1] Ο συγγραφέας αναφέρεται εδώ σε ένα κείμενο του Λουτσιάνο Κάνφορα με τίτλο «Αντόνιο Γκράμι», το οποίο δημοσιεύτηκε σε δύο μέρη (στις 26/04/2007 και 27/04/2007) στην εφημερίδα *junge Welt*, και το οποίο θα δώσουμε επίσης στη δημοσιότητα (ΣΤΜ).

[2] Hans Heinz Holz / Hans Jörg Sandkühler (Hg.): *Betr. Gramsci, Philosophie und revolutionäre Politik in Italien*, Köln 1980, σ. 285.

[3] Στο κείμενο που δημοσιεύσαμε στο παρόν ιστολόγιο με τίτλο «Φιλοσοφική σκέψη και πολιτική στρατηγική στον Αντόνιο Γκράμι», επίσης του Hans Heinz Holz, στις «Σημειώσεις του μεταφραστή» (πρώτη σημείωση), αναφέραμε ότι: «Τον όρο “societa civile” τον μεταφράσαμε ως “κοινωνία των πολιτών” παρόλο που η σωστή απόδοσή του είναι “κοινωνία των ιδιωτών” ή “ιδιωτική κοινωνία”. Ο λόγος είναι ότι έτσι έχει επικρατήσει / καθιερωθεί στη χώρα μας εδώ και πολλά χρόνια». Θεωρούμε ότι η εκτίμηση αυτή που εκφράσαμε τότε δεν είναι σωστή. Ένας όρος δεν αλλάζεται επειδή έτσι έχει επικρατήσει. Αυτός πρέπει πάντα να αντανakλά την αντικειμενική πραγματικότητα, παράλληλα όμως δεν πρέπει να αλλοιώνεται και η σκέψη του συγγραφέα, το νόημα που θέλει να δώσει σ’ αυτόν. Από δω λοιπόν και στο εξής, στα κείμενα που θα δώσουμε στη δημοσιότητα, ο όρος «societa civile» θα μεταφράζεται ως «κοινωνία των ιδιωτών» ή «ιδιωτική κοινωνία». Για το ζήτημα όμως τούτο θα καταθέσουμε ούτως ή άλλως μια εκτεταμένη μελέτη, οπότε θα αναλυθεί λεπτομερώς. (ΣΤΜ).

[4] Η πραγματεία υπάρχει στον τόμο Holz/Sandkühler, ό.π., σ.140-163.

Πηγή: orizondas.blogspot.gr